

Jaarlijks krijgt in *Onze Taal* één thema extra aandacht. In 2020 is dat: taal die als ‘schurend’ wordt ervaren. Kan het woord *slaaf* eigenlijk nog wel? En *Geachte dames en heren*? Op zulke kwesties zullen we komend jaar speciaal ingaan.

REDACTIE ONZE TAAL

Illustratie: Matthijs Sluiter

Jaarthema 2020:

Welke woorden kunnen echt niet meer?

Is *Gouden Eeuw* eigenlijk wel een gepaste aanduiding? Nee, stelde het Amsterdam Museum afgelopen jaar: “De term negeert de vele negatieve kanten van de zeventiende eeuw als armoede, oorlog, dwangarbeid en mensenhandel.” Om die reden besloot het museum voortaan alleen nog maar de aanduiding *zeventiende eeuw* te gebruiken. Het besluit zorgde voor veel media-aandacht en veel discussie. Ging dit niet te ver? Ja, vond bijvoorbeeld 70 procent van de mensen die meededen aan een *Onze Taal*-peiling.

Twee jaar eerder vervingen de Nederlandse Spoorwegen de aanspreekvorm ‘Geachte dames en heren’ door ‘Beste reizigers’. Het maakt niet uit “of u zich nu mannelijk voelt of vrouwelijk of iets ertussenin”, zo lichtte de NS toe. Er werd aanvankelijk honend op gereageerd, maar ‘Beste reizigers’ is inmiddels helemaal ingeburgerd.

WEERSTAND

Taal kan, kortom, op een zeker moment als ongepast worden ervaren, als schurend. En dan kan de roep ontstaan om daaraan te gaan schaven. Komend jaar zal *Onze Taal* maandelijks speciaal op deze kwestie ingaan. Om te beginnen zullen we nagaan in hoeverre dit soort bewust in gang gezette taalveranderingen kans van slagen heeft. Welke acties tegen (vermeend) verkeerd gekozen woorden waren succesvol en welke niet? En zijn de voorgestelde veranderingen soms niet te veel van het goede? Kun je het iedereen wel naar de zin maken? En zou dat überhaupt het streven moeten zijn?

En er zijn meer fascinerende vragen. Waar komt bijvoorbeeld de weerstand tegen het aanpassen van beladen uitdrukkingen precies vandaan? Als er mensen zijn die zich in een museum storen aan het woord *slaaf*, en dat liever vervangen zien door *slaafgemaakte*, waarom zou je daar dan moeite mee hebben?

Veel problemen beginnen bij het benoemen van mensen. Minderheden zijn niet altijd blij met de termen waarmee ze door buitenstaanders worden aangeduid. Ze voelen zich buitengesloten, gekleineerd en gekwetst door die taal, en gaan vaak zelf op zoek naar betere alternatieven. Het gaat dan bijvoorbeeld om gekleurde

mensen (of: mensen met een kleur), om allochtonen (mensen met een niet-Nederlandse of niet-Belgische achtergrond), om gehandicapten (mensen met een fysieke of mentale uitdaging) en mensen die niet in het geijkte man-vrouw-stramien passen (lhb+’ers). Komend jaar willen we deze groepen portretteren: waar lopen ze tegenaan, hoe ervaren ze stigmatiserende taal, en wat is er volgens hen aan te doen?

GENDER

Een ander heet hangijzer is ‘gender’, oftewel “geslacht waarvan je het gevoel hebt deel uit te maken”, zoals Van Dale het begrip definieert. De vraag is bijvoorbeeld of er naast *hij* en *zij* (en *hem* en *haar*) nog meer persoonlijke voornaamwoorden nodig zijn, bijvoorbeeld voor wie zich man noch vrouw voelt, of voor als je twijfelt over je geslacht. In Zweden werd daarom het seksneutrale voornaamwoord *hen* (naast *han* en *hon*, ‘hij’ en ‘zij’) gelanceerd, dat ook al snel ingeburgerd is geraakt. En dan is er de kwestie van de beroepsnamen. Waarom is er bijvoorbeeld geen vrouwelijke vorm van *arts* of *rechter*? En zo zijn er nog veel meer interessante talige kwesties die te maken hebben met gender – zó veel zelfs dat we daar meerdere artikelen aan willen wijden.

Beledigingen zijn natuurlijk bij uitstek woorden die schuren, en in het hedendaagse publieke debat tieren ze welig. *Deugmens*, *boomknuffelaar* en *boze witte man* zijn nog niet eens de onvriendelijkste verwensingen die je op sociale media tegenkomt. Maar er zijn ook subtielere manieren om mensen en zaken in een bepaald daglicht te stellen. Noem een bezuiniging ‘decentralisatie’, en het ziet er opeens wat vriendelijker uit. Ook zulke gevallen van ‘framing’ zijn het waard om belicht te worden – zoals ook al te zien is in het artikel van Jan Kuitenbrouwer waarmee dit januarinummeer opent.

ENQUÊTES

Bij alle aandacht die we dit jaar zullen schenken aan controversiële woorden, zijn we natuurlijk ook benieuwd naar wat u ervan vindt. Om daarachter te komen, zullen we gedurende het jaar enquêtes houden. Mocht u ook los daarvan willen reageren: heel graag. ◀